

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА: АСПЕКТИ ТА ПРАКТИКИ

УДК 35:378.147

Т. О. АСТАПОВА

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Розглянуто найбільш сучасні підходи до методики викладання іноземних мов державним службовцям. Підкреслено зростання необхідності вивчення іноземних мов у контексті євроінтеграційних процесів на Україні. Розглянуто найбільш важливі поняття комунікативного підходу в методиці викладання, а саме “комунікативна компетенція”, “мовленнєва взаємодія”, “соціоконструктивізм”, “мотивація”.

Ключові слова: комунікативний підхід, державні службовці, мотивація, мовленнєва взаємодія.

The article deals with the modern approaches to the methods of teaching foreign languages public servants. It is stressed the necessity of foreign languages studying in the context of Euro integration processes in Ukraine. The most important notions of communicative approach such as “communicative competence”, “language interaction”, “socioconstructivism”, “motivation” are investigated.

Key words: international relations, human values, communicative approach, foreign languages teaching, motivation.

Розробка та орієнтація на гуманістичні цінності світової науки та культури неможлива без ґрунтового знання іноземної мови в сучасному світі. Державні службовці як носії та гаранти державності повинні демонструвати високий рівень володіння мовами світу, підтримуючи курс української держави на інтеграцію до світового співтовариства, зокрема, в першу чергу, до Європи та її стандартів у навчанні та спілкуванні, обміну корисним досвідом роботи та обслуговування населення.

У цьому контексті роль викладачів іноземних мов постійно підвищується. Зростає орієнтація на відмову від авторитарного стилю навчання на користь гуманістичного підходу, на застосування методів, які сприяють розвитку творчих засад особистості з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування. Громадськість, політики, науковці та освітяни дедалі глибше усвідомлюють потребу в побудові єдиної Європи, зокрема, наукового й освітянського простору без кордонів. Особлива увага приділяється вищій освіті, університетам, їх інтелектуальному потенціалу,

який постійно зміцнюється і використовується в загальноєвропейському інтеграційному процесі, для поширення необхідних знань з метою усвідомлення спільних цінностей [3].

Останнім часом у вищих навчальних закладах відбувається інтенсифікація процесу навчання іноземних мов шляхом впровадження різноманітних технологій навчання, що забезпечує свободу вибору студентів та слухачів щодо форм і методів навчання. Великий потік інформації вимагає застосування таких методів навчання іноземних мов, які дозволяють у стислі строки надати студентам досить ґрунтовних знань, забезпечити високий рівень опанування та закріплення матеріалу на практиці.

Мова є невід'ємною частиною цивілізації і культури кожного суспільства. У ній відзеркалюються всілякі відмінності у способі бачення позамовної дійсності, а також норми і зразки збереження. Тому в процесі навчання іноземним мовам відбувається конфронтація однаково як мовних систем, так і культур, що репрезентуються різними цивілізаціями.

Сучасний стан міжнародних зв'язків України у різноманітних сферах життєдіяльності, вихід її у європейський та світовий простір, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії потребують певних трансформацій і у сфері освіти як важливого державного інституту, у тому числі й у галузі навчання іноземних мов. Сьогодні, як ніколи раніше, статус іноземної мови має тенденцію до постійного зростання. Серед світової спільноти вона все ширше набуває ролі засобу міжкультурного спілкування. Усе це зумовлює визначення основних стратегічних напрямків удосконалення цілей, змісту, методів, прийомів і засобів навчання іноземної мови.

Національна доктрина розвитку освіти передбачає особистісну орієнтацію системи освіти, пріоритет загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики [3].

Таким чином, у сучасній методиці викладання іноземних мов спостерігається стала тенденція до використання саме комунікативного підходу у викладанні іноземних мов у професійній діяльності та повсякденному спілкуванні.

Питаннями методики викладання іноземних мов у комунікативному аспекті займалися такі провідні вітчизняні та закордонні науковці та методи: О. Леонтьєв, В. Прокоф'єв, Д. Жилкіна, В. Коростильов, А. Гін, Б. Житник, Т. Рудницька та багато інших, але її використання при навчанні саме державних службовців у спеціальній літературі висвітлено ще досить загально і потребує певного роз'яснення.

Метою статті є визначення змісту та характерних особливостей комунікативної методики при викладанні іноземної мови професійної спрямованості.

У процесі навчання за комунікативним методом слухачі набувають комунікативної компетенції – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно всі справи та завдання повинні бути комунікативно виправданими

дефіцитом інформації, вибором та реакцією (information gap, choice, feedback). Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально виокриваються носіями мови.

Мовленнєва взаємодія слухачів інколи, хоч і далеко не завжди, проходить за співучастю викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. З самого початку слухачі оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понадфразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. Важливо підкреслити, що об'єктом оцінки є не тільки правильність, але й швидкість усного мовлення та читання.

Для досягнення комунікативної компетенції – комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань, навичок і вмінь – викладач іноземної мови використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Інноваційні методи навчання іноземних мов, які базуються на гуманістичному підході, спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у вищих навчальних закладах. Основними принципами сучасних методів є: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на учня (learner-centered lessons), цілеспрямованість і змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри у викладача в успіх своїх учнів, інтеграція мови та засвоєння її за допомогою знань з інших галузей наук, зокрема теорії та історії державного управління при вивченні структури державної влади та органів місцевого самоврядування різних країн світу, професійних обов'язків менеджерів і керівників державних і громадських організацій, умов надання управлінських послуг громадянам, закордонного досвіду розвитку та реформування державної служби та публічних органів влади.

Інтерактивний метод вирішує комунікативно – пізнавальні завдання засобами іншомовного спілкування. Категорію “інтерактивне навчання” можна визначити як: а) взаємодію викладача і слухача в процесі спілкування; б) навчання з метою вирішення лінгвістичних і комунікативних завдань. Інтерактивна діяльність включає організацію і розвиток діалогічного мовлення, спрямованих на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем, важливих для кожного із учасників навчального процесу [3].

Серед визначених переваг інтерактивного навчання слід виділити такі:

- 1) установа дружелюбної атмосфери і взаємозв'язків між учасниками спілкування;
- 2) студенти мають можливість бути більш незалежними і впевненими в собі;
- 3) викладач заохочує студентів до співпраці, підбадьорює їх, вони не бояться робити помилки;
- 4) студенти отримують можливість подолати страх перед мовним бар'єром;
- 5) викладач не домінує;
- 6) кожен студент залучений до роботи, має певне завдання;
- 7) слабкі студенти можуть отримати допомогу від більш сильних;
- 8) студенти можуть використовувати свої знання і досвід, набутий раніше [3].

Таким чином, новітні методи навчання іноземних мов сприяють одноразовому вирішенню проблем комунікативного, пізнавального та виховного характеру: розвивати уміння і навички спілкування, встановити емоційний контакт із студентами, навчити їх працювати в команді, зважати на думки і висловлювання інших.

Як показує попередній досвід, використання зазначених методів навчання знімає нервову напругу студентів, змінює форми діяльності, привертає увагу до основних питань уроку.

Інтерес до когнітивно-комунікативного навчання іноземних мов поступово зростає. Проблема навчання іноземних мов розглядається не як навчання власне лінгвістичних знань, а як трансляція знань про світ. Розглядаючи когнітивний аспект оволодіння іноземною мовою, О. Леонт'єв підкреслює, що опановуючи іноземну мов, ми одночасно засвоюємо властивий відповідному народу образ світу, те чи інше бачення світу через призму національної культури, одним із важливіших компонентів якої є мова. На думку О. Леонт'єва, основне завдання оволодіння іноземною мовою в когнітивному аспекті полягає в тому, щоб навчитися здійснювати орієнтування так, як це робить носій мови [1, с. 225].

Варто також зазначити, що когнітивний підхід до навчання заснований не тільки на когнітивній психології, також базується на принципі свідомості у викладанні й на теорії соціоконструктивізму, згідно з якою слухач є активним учасником процесу навчання, а не об'єктом навчальної діяльності викладача.

Комунікативна методика може бути інтегрована з деякими традиційними елементами викладання англійської мови. Ця методика передбачає максимальне заглиблення слухача в мовний процес, що досягається за допомогою зведення його апеляції в рідній мові до мінімуму. Основною метою цієї методики є навчити слухача спочатку вільно розмовляти англійською мовою, а потім думати нею. Важливо і те, що механічні репродуктивні вправи також відсутні; замість них з'являються ігрові ситуації, робота з партнером, завдання спрямовані на пошуки помилок, порівняння та співставлення, що підключають не тільки пам'ять, але і логіку, вміння мислити аналітично та творчо. У підручниках наводяться приклади саме з англо-англійського словника, а не з англо-українського, німецького, італійського тощо. Такий комплекс допоможе створити англомовне середовище, в якому повинні "функціонувати" слухачі: спілкуватись, читати, брати участь у рольових іграх, висловлювати свої думки, робити висновки. Такий метод орієнтований на розвиток не тільки мовних знань, але й також на креативність і загальний кругозір слухача. Мова тісно пов'язана з культурними особливостями країни, тому країнознавчий аспект є досить важливим. Людині необхідно дати можливість легко орієнтуватись в політкультурному оточенні, і це легко здійснюється за допомогою такого чинника як англійська мова.

Більшість комунікативних завдань базуються на драматизаціях, що є точною моделлю істинного спілкування. Річ у тому, що різні колізії – фантастичні, казкові, психологічно завжди мотивовані та актуальні, в них

завжди все відбувається тут і зараз, а це дуже поживає їх та сприяє засвоєнню матеріалу. У комунікативних завданнях можуть бути використані постійні персонажі: герої книг, автор, читач, популярні персонажі кіно, театру, репортер, журналіст тощо. Їх мовна поведінка визначається їх професією, характером, життям.

Прикладами нетрадиційних методів можуть бути: “круглий стіл”, дискусія, рольова гра, скетч тощо. Тобто в цій методиці викладання акцент робиться на відпрацюванні одразу всіх видів мовленнєвої діяльності – читанні, письмі, говорінні та аудіюванні. При цьому широке використання мають аудіо-, відео- та інші інтерактивні ресурси [2].

Ця методика допомагає засвоїти справжні ситуативні варіанти спілкування як за повсякденною тематикою, так і за професійним спрямуванням, що надає їй особливої цінності.

Особливо треба також відмітити таку необхідну складову комунікативного навчання, як мотивація. Говорячи про “мотивацію”, “мотиви”, звичайно мають на увазі ті фактори, які спонукають людину до діяльності. Джерелом мотивації в найбільш загальному розумінні є потреба, що створюється на основі суперечностей між тим, що людина має, чим володіє, чого досягла і тим, чого вона ще не має, чим не володіє, чого не досягла. Бажання мати, оволодіти, досягти становить зміст потреби. І якщо до сфери таких потреб потрапляє володіння іноземною мовою, вони стають мотивацією до її засвоєння. Говорячи про “мотивацію”, “мотиви”, звичайно мають на увазі ті фактори, які спонукають людину до діяльності. Джерелом мотивації в найбільш загальному розумінні є певна потреба, що створюється на основі суперечностей між тим, що людина має, чим володіє, чого досягла, і тим, чого вона ще не має, чим не володіє, чого не досягла. Бажання мати, оволодіти, досягти становить зміст потреби. І якщо до сфери таких потреб потрапляє володіння іноземною мовою, вони стають мотивацією до її засвоєння.

Мотивацію слід розглядати не як короточасний фактор діяльності, який можна відкинути після досягнення мети. Йдеться про те, щоб почуття обов’язку було стабільним і закріплювалось у характері людини в постійне прагнення до діяльності, щоб воно стало рисою людини і впливало на її життєдіяльність і тоді, коли самі стимулюючі фактори перестають діяти.

Оскільки мотивація має велике значення в навчанні іноземної мови, викладачу важливо своєчасно зберегти, збудити і підтримати її. Але для цього йому необхідно чітко бачити можливі джерела мотивації: усвідомлення і прийняття слухачем соціальної необхідності вивчення іноземної мови, формування у слухачів особистісних потреб вивчення іноземної мови, задоволення від самого процесу навчання, велика роль самого викладача у її формуванні [4].

Мотивація визначає продуктивність навчальної діяльності і є її органічною складовою. Наближення мовної діяльності на занятті до реальної комунікації дає можливість використовувати мову як засіб спілкування, підвищує інтерес слухачів до навчання і до мови, яку вони вивчають. А це можливо саме при

використанні комунікативного методу викладання як такого, що формує мовну компетентність слухача у повсякденні.

Як видно з вищезазначеного, комунікативна методика навчання англійській мові є найбільш ефективною, особливо коли мова йде про організацію навчання в навчальних закладах. Реалізація цієї методики повністю буде залежати від бажання, компетенції та ерудиції викладача. На занятті необхідно закласти основи володіння англійською мовою саме як засобом спілкування, що відкриває можливість переходу від розглядання англійської мови як об'єкта вивчення до використання її на практиці, як корисного інструменту. Уміння залучити слухачів до процесу активного засвоєння англійської мови є справою досить складною і в багатьох випадках визначається намаганням слухачів відпрацювати та вдосконалити свої мовні вміння та навички.

Література:

1. Леонтьєв О. О. Основи психолінгвістики / О. О. Леонтьєв. – М. : Смысл, 1997. – 287 с.
2. Паньків О. Є. Деякі особливості комунікативного підходу у навчанні англійській мові / О. Є. Паньків. – Режим доступу : <http://www-intkonf.org>
3. Рудницька Т. Г. Інноваційні методи навчання іноземних мов у вищій школі в контексті гуманістичної спрямованості навчального процесу / Т. Г. Рудницька. – Режим доступу : <http://www-diploma.org.ua>
4. Якобсон П. М. Психологічні проблеми мотивації людини / П. М. Якобсон. – М. – 1969.

Надійшла до редколегії 19.06.2012 р.

УДК 35.331.446.4

В. О. ЄВДОКИМОВ, Ю. В. КОНОТОПЦЕВА

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ МОБІНГУ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Проаналізовано загальні причини виникнення мобінгу в системі державної служби, визначено напрямки його профілактики та подолання.

Ключові слова: мобінг, цькування, конфлікт, фази розвитку мобінгу, профілактика мобінгу, запобігання мобінгу.

The analysis of general reasons of origin of mobbing is conducted in the system of public service, certainly directions of his prophylaxis and overcoming.

Key words: mobbing; persecution, conflict; phases of development of mobbing; prophylaxis of mobbing; prevention of mobbing.